

Hatvannégy bajtárs

emlékének szenteljük ezeket a sorokat, azoknak, akik vérükkel erősítették meg a csendőresküt: a hazáért és a szolgálatért mindhalálig! A testület százakra menő hősi halottjaiból őket emeljük az emlékezés lángja elé, őket, akik a nemzet szomorú esztendeiben, a felfordulás óráiban követték elődjeiket a dicsőségek csarnokába.

A nemzet elerőtlenedve és egészen magárahagyatva azokban az időkben az ellen a rém ellen küzdött, amely azóta is és különösen ma, egész Európa, sőt az egész keresztény világ megsemmisítésén dolgozik. Az 1918-as forradalom és az ezzel testvérré lett 1919-es kommunizmus a fosztogatás, rablás, gyilkolás és az emberi gonoszság minden elképzelhető gyaláztatosságait zúdította a nemzet testére. Fájdalmasabb és keservesebb csapás alig érte még a nemzetet.

A falvak, mezők, községek rendjének, életének hűségesebb katonasága, a m. kir. csendőrség, erejét a végsőkig feszítve állott a romlás útjába s ezen a harcán egyre-másra érték a vesztesé-

gek. Néhány hónap alatt hatvannégy tollas kalap hullott a porba, ennyi csendőrlélek szállott a fényességek honába, a megdicsőülésbe. A harcuk, áldozatuk méltó volt hozzájuk és nem volt hiába.

Ha ma emlékezzünk és ha elsősorban róluk emlékezzünk, azért tesszük, hogy rámutassunk azokra, akik a ma élethalálharcában a keleti földrészen velünk szemben állanak, akik ugyanazok, mint huszonhárom évvel ezelőtt voltak és akik — hitünk és tudásunk szerint — a művelt Európa legelső áldozatait a mi sorainkból követelték meg.

A felfordulás és az abból kinőtt vörös örület halottjairól időbeli sorrendben így emlékezzünk meg:

1918.

A forradalom és összeomlás szomorú éve. A zavaros idők, a megromlott közbiztonsági viszonyok gyorsan megkövetelik a csendőráldozatokat. Ezek közül csak öt esik magyar vidékekre, a többi a fellázított nemzetiségi területeken vesztette életét.

A magyarul lakta részek öt áldozata:

Csendőr a vártán.

Napverőfényben és éjék szálltán,
Ott áll a csendőr mindig a vártán.

Ügyelve neszre, figyelve vészre,
Nem lehet baj, mit ne venne észre.

Nem lehet bűn, mit fel ne kutatna:
Hol fut a bűnös, mért ég a pajta?

Üttalan úton, irdatlan éjben:
Szent kötelesség virraszt lelkében.

Nyári viharban, őszi avarban,
Tavaszkok árján, hózivatarban:

Allja a csendőr mindig a vártát,
Őrzi a földnek szent, magyar álmát.

Kis faluk rendjét, tanyáknak csendjét,
Apró házacskák szentélye-szentjét.

Mindenkit, akik szebb jövőt várnak
Új életétől Magyarországnak.

Igazságától minden magyarnak,
Akik itt élni békén akarnak.

Akik itt győzni hitükkel fognak,
Mert e szent hitből fogan a Holnap.

... Napverőfényben és éjék szálltán
Ott áll a csendőr mindig a vártán!

PALASOVSKY BÉLA.

A kút.

Írta: DIENES ANDOR g. százados.

Évekkel ezelőtt találkoztam utoljára Kajtár tisztihelyetessel, aki azt mondta nekem:

— Emlékszik még főhadnagy úr a nyúlhegyi kútra? ...

— Hogyne. Jól emlékszem.

— Mindig figyelem, hogy mikor tetszik írni róla, de eddig nem olvastam.

— Még nem írtam róla soha.

— Mért nem ír erről egyszer főhadnagy úr? ...

— Magam sem tudom. Egyszer talán megírom ...

Az az eset a nyúlhegyi kúttal pontosan tizenkét esztendővel ezelőtt történt. Most megpróbálom elmondani úgy, amint volt.

Tizenkét esztendővel ezelőtt, tiszti próbaszolgálaton voltam a gyórszentmártoni őrsön. Kis falu ez a Gyórszentmárton, de nagy szerepet játszott a magyar művelődéstörténelemben, ha nem is ezen a néven, hanem mint „Pannonhalma“. A falu felett a híres bencés kolostor — az itteniek szerint a „vár“ — áll egy meredek dombon és óriási épülettömbjével, sarokbástyáival és tornyával uralkodik a vidék felett, mely a hagyomány szerint, a honfoglaló fejedelmi törzs letelepedési helye volt.

Emlékszem, egy havas-esős koratavaszi estén érkeztem meg a falu kis állomására, ahol egy csendőr várt és elvezetett az őrsre. Kopogtak a lépéseink a kihalt utcákban, a falu sötét volt, csak a dombtetőn világítottak az ezeresztendős bencés-vár ablakszemei. Valószínűtlen magasságban lebegett ez a sárgás-fehér ablaksor s olyan volt, mintha a föld és a borús ég között egy éjszakai vonat rostokolna ...

Bujáki József szilicei őrsbeli alőrme-
stert két volt katonaszökevény a lakása ablakán ke-
resztül, 1918 november 2-án, bosszúból agyon-
lőtte. A tetteseket a csendőrség elfogta.

Németh Ferenc csákvári őrsbeli alőrme-
ster a Sóskútról Ödönmajor kifosztására indult
fegyveres tömeggel harcba keveredett és 1918
november 5-én elesett.

Hunyadi György 2. oszt. őrmester, zenta-
tornyospusztai őrsparancsnokot a fosztogatók
által elrablott holmik összeszedése közben a
Gunaras tanyasoron 1918 november 6-án há-
tulról orvul agyonlőtték.

Bihari György hajdusámsoni őrsbeli al-
őrmester 1918 november 25-én, szolgálaton kí-
vül, a Hajdusámsonhoz tartozó Martinka hegy-
községbe ment. Ott egy volt katonaszökevény
bosszúból, mert őt még a háború idején elfogta,
két másik ember segítségével agyonverte.

Fodor István 2. oszt. őrmester, jászárok-
szállási őrsparancsnok 1918 december 26-án,
több csendőrével, duhajkodó forradalmi kato-
nák elfogására indult, akik előzőleg egyik
csendőret megverték. Mikor éjjel rájuk talált,
hátról agyonlőtték.

A románlakta vidékek áldozatai:

Szoboszlai Dániel 2. oszt. őrmester, za-
rándi őrsparancsnokot a lázadó román tömeg
1918 november 2-án felkoncolta.

Kovács Péter 2. oszt. őrmester, cintosi
őrsparancsnokot 1918 november 2-án a lázadó,
fosztogató román tömeg hatalmába kerítette és
a csendőrlaktanya megtámadásához magával
vitte. A kitört harc közben agyonlőtték.

Szijasztó János népfelkelőt, aki a bojáni
(csizéri) őrsre volt beosztva, volt katonaszöke-
vények és hazatért forrongó katonák 1918 no-
vember 2-án Felsőszék községben agyonverték.

Papp István 2. oszt. őrmester, egresi őrs-
parancsnokot 1918 november elején a fellázadt
fegyveres román tömeg megölte.

Opra Géczy Pál 2. oszt. őrmester, felső-
moécsi őrsparancsnokot lázadó fegyveres román
tömeg 1918 november 6-án megölte.

Bartos István riskulicai őrsbeli alőrme-
stert 1918 november 24-én két társával a brádi
őrs megerősítésére vezényelték, mivel híre járt,
hogy a románok a brádi őrsöt le akarják fegy-
verezni. Mikor a brádi vasútállomáshoz érke-

Az őrsraktanya a vár tövében feküdt. Késő este
volt, mire odaértünk; az őrsirodában vacsora várt és
vetett ágy. Itt volt a szállásom. Puskámat, kardomat,
járőrtáskámat felakasztottam a fegyverállványra, ma-
gamra húztam a fehér takarót és egy perc alatt elalud-
tam. Azt hiszem, a bencéspapok kormosfalú váráról
álmodtam, meg a sötét faluról, amit feltűzött szuronyú
puskával portyáztam, havas esőben, koratavaszi szél-
ben...

Másnap reggel külszolgálatba indultam Kajtár
tiszthelyetessel, az őrsparancsnok-helyetessel.

— Ez lesz az első szolgálata, hadapród úr, —
mondta — ez az igazi iskola, itt nehéz kérdéseket kap-
hat az ember...

Ugyanis hadapród-őrmester voltam akkor s mint
ilyen, puskával, kakastollas kalappal portyáztam. Elő-
írásosan megtöltöttük a puskáinkat a fal mellett, aztán
kifordultunk a laktanyakapun, hogy megkezdjük a
második számú őrjárat leportyázását. Az écsfalui úton
indultunk el Kajtár tiszthelyetessel, ő volt a járőr-
vezető, én voltam a járőrtárs, ő jobbról ment, én balról.
Az úton mély sár volt, az árkok mélyén olvadó hófoltok
és a mezőkön csillogó napsütés. Ez az a március-eleji
idő, amikor hajnalonkint még vékony zöld jégkéreg
lepi be a tócsákat, hideg szelek csatangolnak a földe-
ken, de mindig bátrabban kezd sütni a nap és tudjuk,
hogy még néhány hét és a szőlőhegyen egy reggel
virágba pattan az első cseresznyefa... A tavaszban
talán az a legszebb, amikor várunk rá.

A falvak errefelé régi neveket viselnek, olyanokat,
hogy: Ság, Écs, Pér, Nyul, Megyer-puszta. A lakosság

színmagyar, arcukban és magatartásukban valóban van
valami közös vonás, ha ezt a nyílt, szegénységében is
öntudatos, idegenekkel szemben tartózkodó néplelket
nézed, önkéntelenül is a fejedelmi törzs törökösajtájú
magyarságára gondolsz, a honfoglalók vezetésre hiva-
tott nemzetiségére, mely az Árpád-ház keresztény
királyait és szentjeit adta a világnak... Szokásaiknak
és babonáiknak is ősi értelme van, a bencések egyik
majorjában egy öreg pásztor a „garabonc“-ról beszélt
nekem, akit ő a saját szemével látott egyszer egy jég-
verés idején a felhőkön lovagolni. Kis pihenőt tartot-
tunk a bencés-majorban és én szótlanul és komolyan
hallgattam az öreget, akinek — néhány kilométerre
Győr gyárnegyedétől — megjelent a mezőkön a nyom-
talanul elpusztult hitregénk egyik alakja, a magyar
Pán, a bajkeverő Garabonciás.

A Pánzaér hídján át elértünk egy falut, itt egy
rég nagy nyomozás emlékéért láttam, egy üszkös ház-
romot. A gyujtogató megkerült, de sem Kajtár tisz-
helyettes, sem más, soha sem tudott magyarázatot adni
arra, hogy mi állt a gyujtogatás hátterében. A sértett
és a tanuk hallgattak a bíró előtt és a tettes gögösen
fogadta a büntetést. Az üszkös rom körül ma is titok
leng... Kajtár tiszthelyettes megmutatta egy bozótos
szélén egy hétévelőtti kettős gyilkosság színhelyét és
megmutatta Écshegy mellett azt a kiugró domboldalt,
ahol valamikor betyárok lapultak és lesték a megyei
úton jövő úri batárokat. Ez régen volt, akkor még nagy
erdők borították ezt a vidéket, mint a Bakony utolsó
nyulványát. Tényleg, — jut nekem is az eszembe —
hiszen Géza fejedelem járhatatlan rengetegbe építette
a bencések várát. Hol van ma az erdő és a Bakonyból
is már csak mutatóban van egy kevés.

zett, az ott levő fegyveres románok agyonlőtték.

Szőke János 1. oszt. őrmester, nagysajói őrsparancsnok, a beszercei szárny visszavonuló legénységével együtt Szamosújvárra érkezett. Ott, a fellázadt falusi románsággal 1918 december 16-án kitört utcai harcban elesett.

A szerbek és horvátok áldozatai:

Kiss Pál 2. oszt. őrmester, csentai őrsparancsnokot és Kovács Mátyás vizsg. alőrme-
sert a szerb lázadó lakosság 1918 november 7-én legyilkolta.

Varga Sándor kövágóőrsi őrsbeli vizsg. al-
őrmester, Horvátországból betört fegyveres
bandával harcolva, 1918 november 6-án Tün-
dér lak mellett elesett.

Keszericze Vendel miksavári őrsbeli pró-
bacsendőrt Horvátországból betört fegyveres
banda 1918 november 13-án legyilkolta.

A szlovák vidékek áldozatai:

Mészner József 2. oszt. őrmester, kismodrói
őrsparancsnok 1918 november 5-én a kismodrói
jegyző feleségének segítségére sietett, akit a
lázongó szlovák tömeg megtámadott. A tömeg
őt koncolta fel.

— És hol vannak ezek a régi esetek? — kérdeztem
magamban, mikor a nyulfalui pihenőszobában, a nagy-
pihenő alatt végighevertem a szalmazsákon — az erdő
eltűnt s vele együtt tűnt el a regényesség. Az egykori
bakonyszéli falvakban ma váltóhamisítás és biztosítási
csalás után nyomozunk...

És akkor jött futva a pihenőszobához a kisbíró és
megverte az ablakot:

— Tessenek mán gyünni a hegybe, megölték a
kútásót!...

Kaptuk a puskát és szaladtunk a „hegybe“. Ez a
„hegy“ tulajdonképpen Nyulhegy volt, a Nyulfalú feletti
hegyközség. Az állítólagos emberölés az újtelepen tör-
tént, ahol már nagy csoport kíváncsi leste a jövetelün-
ket. Bementünk az újtelep egyik új házának az udva-
rába: itt történt a dolog.

Az újtelep lakói szegény emberek voltak, akik
maguk verték fel házaikat. Olyan jött-menteknek szá-
mították őket a falu őslakói, amivel ők keveset töröd-
tek: megszerezték nagy kinnal a házhelyet, vályogfalat
húztak rá, még készen sem volt a ház, de a kemence
és a kút mindig megvolt már. Mert ez a fontos: a kenyér
és a friss víz. Ez a ház is ilyen volt, a falában még
nyersen álltak a vályogtéglák, az ablakot szalmaköteg-
gel tömték be, de a kemence már készen állt és az
udvaron ott tátongott a frissen ásott kút.

Hát ebben a kútban halt meg ma a kútásó.

Hogy halt meg? Hát azt nem lehet tudni. Az új-
telepi ember — a ház tulajdonosa — fent állt a kút
szélénél és a kezdetleges emelőszerkezettel, — a két
kecskelábra erősített fahengerrel — a vödröt emelte ki
a mély veremből. A kútásó meg rakta a kibányászott

Morocza Gábor 2. oszt. őrmester, ghymesi
őrsparancsnokot, rablott holmi felkutatása köz-
ben, a ghymesi határban lázadó szlovákok 1918
november 7-én orozva agyonlőtték.

Rutének áldozatai:

Ezek már áthúzódnak 1919 elejére. Arról
nincsenek adatok, hogy a rutén vidéken az
1918-as őszi forradalomban csendőrök áldozat-
tul estek volna.

Dedinszky József 2. oszt. őrmester, köves-
ligeti őrsparancsnok 1919 január 23-án Köves-
ligeten áthaladó alsószinevéri ruténektől a
katonapuskát el akarta venni, mire az egyik
agyonlőtte.

Kovács Miklós alőrme-
ster és **Balogh Ká-
roly** próbacsendőr, mint a havasközi őrs járőre,
a határban 1919 február 15-én két, katoná-
puskával vadászó ruténnel találkozott. A két
ruténtől nem vették el a puskákat, de felszólí-
tották őket a vadászás abbahagyására. Vissza-
tértükben a két rutén lesből agyonlőtte őket.

1919.

A proletárdiktatúra idejének csendőráldo-
zatait négy csoportban soroljuk fel. Az első
csoportba soroltuk azt a huszonnégyet, akiket

földet a vödörbe. Egyszer aztán igen sokáig rakta meg
a vödröt földdel, hát a gazda lekiabált:

— Sándor, mi van véled, miért nem rakod?

Semmi felelet.

Megint kiáltott. Semmi válasz. Lenézett, de a kút
nagyon mély volt, nem látott a fenekére. Elszaladt hát
a kútásó fiáért, egy olyan tizenennyolcéves gyerekért, aki
szintén kútásó volt és a harmadik portánál ásott; hogy
jöjjön már és nézze meg az apját. Az eljött, rudat
dugott a vödör füle alá és ráült, ahogy már a kútásók
szoktak s leszállt a mélységbe. Aztán kiáltott, hogy
húzzák fel. Hárman is csavarták a kart, olyan nehéz
volt; mikor aztán megjelent a fiú alakja a kút torká-
ban, akkor látták, hogy miért volt olyan igen nehéz:
ölében tartotta a halott apját... Lefektették a kútásót
két tiszta zsákra a tornácra, aztán a pihenőszobára
szalajtottak, mert hallották, hogy itt vagyunk a faluban.

Ennyit mondott az újtelepi gazda, egy olyan negy-
venesztendő körüli, fakóbajuszú szegény napszámos-
ember. Húsz évi munkával kuporgatta össze magának
ezt a kis házat s mindjárt ilyen baj éri. Fáradtan ejti
le a kezét.

Az emberek álltak a friss földhányáson és úgy néz-
tek le a kútba, kinyújtott nyakkal, összehúzott szemmel
és óvatosan, mint a töltött puskacsőbe.

— Megölte a föld ereje, — mondták egyesek.

— Affenét, — mondta egy kövér falusi harminc-
holdas — más ölte azt meg. A fejire ejtettek valamit...

Megnéztük a tornácra fekvő halottat. Kis, ványadt
ember, bőrködmön volt rajta, nyitott szája szélén egy
alvadt vércsik. Amint megtapogatjuk a koponyáját:
recseg. Ennek tényleg betört a feje.

a vörösök formaszzerűleg kivégeztek, vagy akiket a vörös karhatalom ölt meg. Ide soroltuk azokat is, akiket nem közvetlenül a vörösök öltek meg, de haláluk a szándékolt elfogatásuk következménye volt. A második csoportba soroltuk azt az öt áldozatot, akiknek megöletése nem „hivatalos” jellegű. A harmadik csoportban soroljuk fel azokat (11), akik a benyomuló román, a negyedik csoportban azokat (3), akik a cseh fegyveres erővel vívott harcokban estek el.

A vörös kivégzések és a vörös karhatalom áldozatai:

Kamuty Lajos főhadnagy, az ungvári 2. szakasz parancsnoka az 1918. őszi forradalmi zavargások elfojtásában Sátoraljaújhelyen tevékeny részt vett. A proletárdiktatúra kitörése után Kisvárdán tartózkodott, mikor 1919 március 27-én a sátoraljaújhelyi direktórium parancsot adott, hogy fogják el és megbilincselve kísérik Sátoraljaújhelyre. Az utolsó pillanatban agyonlőtte magát.

Pongrácz Aladár százados, a zilahi szakasz parancsnoka, **Ferencz András** járásőrmester, **bánffyhungyadi őrs- és járásparancsnok**, **Tóth Ferenc** járásőrmester, **hidalmási őrs- és járás-**

parancsnok és Jakabos Pál 1. oszt. őrmester, **mezőörményesi őrsparancsnok a demarkációs vonalról az erdélyi csendőrökkel az előnyomuló románok elől Nagyváradra vonultak vissza. Minthogy nem akartak a románok kezére jutni, azért visszavonulásukat folytatták. Vonatjukat Püspökladányban vörös terrorcsapat 1919 április 20-án feltartóztatta és a csendőröket lefegyverezte, majd agyonlőtte.**

Körmendi Elek 2. oszt. őrmester, **szatmárcsekei őrsparancsnok és Borbély Károly** szatmárcsekei őrsbeli alőrmester 1919 április 20-án felvették a tűzharcot a Beregszászról kijött vörös karhatalommal, amely a laktanyát ellenforradalom gyanuja miatt megtámadta. Eközben Körmendi őrmestert az ablakban lőtték agyon, Borbély alőrmestert pedig az ajtóban szúrták agyon hét szuronydöfőssel.

Pálfy Károly járásőrmester, **munkácsi őrs- és járásparancsnokot ellenforradalmi magatartása miatt a vörösörség 1919 április 24-én Várpalánkán el akarta fogni. Az elfogatás elől a Latorcán át akart úszni, de a folyóba fúlt.**

Sztankovics Sándor 2. oszt. őrmester, **őrsparancsnok, Tornai Lajos** alőrmester és **Uzsváth Péter** csendőr, **valamennyien a cibakházai**

Most mindenki az újtelepi emberre néz, az meg riadtan néz minket.

— Mit ejtett bele a kútba? — kérdi tőle Kajtár tiszthelyettes.

— Én? — hördül fel az ember, — tiszthelyettes úr, ne lássam a négy kis családomat, ha nem úgy volt minden, ahogy elmondtam...

— Egy ilyen követ beleejtethetett, — mondta a tiszthelyettes és megrugott a kút szélénél egy követ, amilyeneket az elején emelt ki a földből a kútásó, mert a hegy teteje sziklás.

— Nem ejtettem én, tiszthelyettes úr — mondta az újtelepi ember síró hangon, — Isten engem úgy segítjen, ahogy igaz, hiszen jóbarátom volt nekem a kútásó, olcsóbban is vállalta a munkát, mint másnak...

— Láttál-e követ a kútban? — kérdezte a tiszthelyettes a kútásó fiától.

A fiú ott ült az apja teste mellett és maga elé bámult.

— Nem tudom, de mintha láttam volna, — mondta és rettegve felnézett: — én oda nem megyek le még egyszer.

Most megint ránézett mindenki az újtelepi emberre: aki meg a közelében állt, az elhúzódott.

— Adjanak egy rongyot, meg petróleumot, — szólt a tiszthelyettes.

Hoztak egy rongydarabot, meg egy konyhalámpában petróleumot: a tiszthelyettes felitatta, meggyújtotta és beledobta a kútba a rongyot. Lobogva zuhant le, a kút fenekén még lángolt egy darabig, aztán elaludt.

Hány méter mély ez a kút?

— Negyven volt reggel, most valamivel több, mert délig ásták még.

— Negyven? Tudja maga, mennyi az a negyven méter?

— Tudom hát. Itt a hegyen mind olyan mélyek a kutak, meg még mélyebbek. De ott a kötél, meg lehet mérni.

— Hm, — mondta Kajtár tiszthelyettes és belesézett a kút torkába. Hát igen, a helyszín beszél, de a helyszín negyven méterre van a föld alatt, — mindegy, adjanak egy lámpást, lemegyek a kútba.

— Majd én, — mondtam — mert könnyebb vagyok vagy huszonöt kilóval.

Letettem a puskát és a derékszíjat, rudat dugtam a vödör füle alá, ráültem, ahogy a kútásók szokták, balkezembe fogtam a kosaras lámpást, jobbkezemmel kapaszkodtam a kötélbe.

— Mehetünk.

Hárman megfogták a forgatókart, a vödör megmozdult alattam és lassan ereszkedtem lefelé. Két dolog lepett meg, először, hogy milyen szűk ez a kútnyílás, szinte minden oldalamat súrolta a föld, aztán, hogy milyen bámulatosan vékony ez a kötél, hiszen ez nem vastagabb, mint a kisujjam... Aztán több helyen össze is van kötözve...

A kút fenekén nem volt kő. Semmi sem volt, csak egy barna földhányás és oldalt elgurulva egy félig széthullott, de még így is emberfejnagyságú sárga agyagtömb, ami élesen elütött a fenék földszínétől. Most megértettem a kútásó halálát: a mély és ducolatlan kútnyílás oldalából valahol kiszakadt egy hatalmas agyagtömb és ez törte be a fejét. Mikor felfelé húztak, a kút

őrsről az előnyomuló románok elől Cibakházáról Szolnokra menekültek. Oda 1919 május 3-án megérkezve, a csendőrlaktanyába tértek be, hogy megpihenjenek. Aznap folyt a szolnoki ellenforradalom sok áldozatot követelt leverése. Egy vörös katona rátalált a laktanyában álvó három csendőrré és pisztollyal agyonlőtte őket.

Benedek János csantavéri őrsbeli alőrmester és Demény Lajos alőrmester egy csoport menekült csendőrrel Abonyban tartózkodtak. 1919 május 2-án Abonyban is kitört az ellenforradalom, amelyben résztvettek. Már másnap megérkezett oda a vörös karhatalom, amely elől ketten harcolva Szolnok felé menekültek. Ott azonban már Szamuely Tibor volt az úr, aki 1919 május 4-én agyonlővette őket.

Megyeri Antal 2. oszt. őrmester, tiszavárkonyi őrsparancsnok tevékeny részt vett az 1919 május 2-án ott kitört ellenforradalomban. Mikor azt a vörösök elnyomták, 1919 május 4-én egy vörös katona az utcán meglőtte. Elfogták, megverték és a temetőnél agyonlőtték.

Trupulai János 2. oszt. őrmester, tápióbicskei őrsparancsnok és Domonkos Imre tápió-

falában, vagy tizenöt méternyire a felszíntől, meg is találtam azt az agyagréteget, amelynek símára ássott oldalában egy jókora lyuk tátongott: innen szakadt ki az agyag. Minden ember kiszámíthatja, hogy egy huszonöt méterről aláhulló, összeálló agyagtömb milyen erővel sujtott le a kútásó koponyájára...

Felértem az udvarra és szemem az újtelepi embert kereste. Ott ült az udvar sarkában egy félig kifaragott kapugerendán. Mikor meglátott, felállt:

— Én öltem meg a kútásót, hadapród úr?

— Nem maga — mondtam —, a kútfalból hullott ki egy agyagtömb, az ölte meg.

Az ember akkor rám nézett. Ma is látom a szemét: tiszta volt és kék.

— Ez az igazság, — mondta csendesén és felemelte a fejét.

*

Az ügyészség azért vádat emelt az újtelepi ember ellen, de a győri tábla — tanuvallomásom után — felmentette.

Ennyi csak a nyulhegyi kút története. Igazat mondtam Kajtár tiszthelyettesnek, magam sem tudom, hogy miért nem írtam meg ezt eddig. Talán azért, mert homályosan éreztem, hogy több, mint írói élmény és novellatéma? Lehet. Ma, mikor a tizenkét esztendő és elszállt ifjúságom után nézek, ma már tudok annyit, hogy a költő jelet és intést kap valahonnan s akkor elindul a szó nyomán, mely értelmet ad írásának és életének. Tizenkét esztendő távolságán át most tisztán és csengve hallom az újtelepi ember szavát:

— Ez az igazság...

bicskei őrsbeli csendőr 1919 május 3-án Tápióbicskén rabló vörös katonákat fékezett meg tűzharccal. Ezért a másnap, május 4-én, odaérkezett vörös csapat agyonlőtte őket.

Vén András 2. oszt. őrmester, oláhbrettyei őrsparancsnok, menekült erdélyi csendőrökkel, Kecskeméten tartózkodott. 1919 május 5-én a csendőröket vörös karhatalom lefegyverezte és elfogta. Vén őrmester el akart menekülni, de meglőtték, majd sebesülten tovább üldözték, a temetőnél utólérték és legyilkolták.

Pintér Pál járásőrmester, kapuvári őrs- és járásparancsnok résztvett a kapuvári ellenforradalomban. Az annak leverésére odaérkezett Szamuely Tibor 1919 június 8-án felakasztatta.

Bakonyi András járásőrmester, paksi őrs- és járásparancsnok és Csala Bálint paksi őrsbeli alőrmester résztvettek a júniusi ellenforradalomban. Az ennek leverésére odaérkezett vörös karhatalom 1919 június 26-án agyonlővette őket.

Dékány Benedek járásőrmester, ráckevei őrs- és járásparancsnok résztvett a dunamenti júniusi ellenforradalom megszervezésében. Ezért a vörösök elfogták és 1919 június 29-én Ráckevén agyonlőtték.

Fery Oszkár altábornagy, a magyar Szentkorona országaihoz tartozó csendőrség volt felügyelője, Borhy Sándor alezredes, a budapesti III. csendőrkerületi parancsnokság beosztott törzstisztje és Menkina János alezredes, a csendőrség felügyelőjének első segéd tisztje, a vörösök előtt ellenforradalom szervezésének gyanúja alatt állottak. Elfogták őket és napokon át tartott kínzás után, 1919 július 21-én Budapesten felakasztották őket.

Egyéni ténykedések áldozatai a proletárdiktatúra alatt:

Uzsvai László németmokrai őrsbeli alőrmester a németmokrai őrs többi csendőrével Husztra volt visszavonulóban. Útközben 1919 április 21-én Herincse községet el akarták kerülni, de az ottani rutén kommunisták tűzzel mégis megtámadták őket. Uzsvai alőrmester halálos sebet kapott, amelybe Iza községben behalt.

Göllén József rudolftelepi őrsbeli alőrmestert az ottani munkástanács elnöke 1919 május 23-án puskaaggal hátulról agyonverte.

Wolf József nyárádszeredai őrsbeli 2. oszt. őrmester, Erdélyből menekülve, a balkányi őrs-

Kép a keleti hadszíntérről: Az utánpótlás óriási nehézségek között, — de jól működik.

sön volt beosztva. Egy 1918 őszi forradalmi fosztogató, aki ellen szolgálatilag fellépett, 1919 május 29-én, ablakon keresztül, orozva agyonlőtte.

Szabó József keceli őrsbeli csendőr 1919 június 15-én verekedő és lövöldöző legények megfékezésére indult, de már a laktanya kapujában agyonlőtte egy többszörös katonaszökevény, akit többször elfogott.

Bereczki Dávid feldebrői őrsbeli vizsg. fő-törzsőrmester 1919 augusztus 13-án, már a proletárdiktatúra bukása után, a kommunista direktórium elnökét el akarta fogni, de ez lakása ajtajában agyonlőtte.

A románok áldozatai:

Csibi Zsigmond 2. oszt. őrmester, a boicai őrs parancsnoka, a demarkációs vonal ellen előnyomuló románok elleni harcban, 1919 április 16-án elesett.

Belanka András béli őrsbeli alőrmester és **Budai János** béli őrsbeli próbacsendőr 1919 április 17-én járőrszolgalatban voltak. Az előnyomuló román katonaság a bokszeg—béli

vasútállomáson elfogta és Monoró határában agyonlőtte őket.

Bodnár Lajos 2. oszt. őrmester, a bélegregyi őrs parancsnoka és **Szilágyi János** bélegregyi őrsbeli alőrmester 1919 április 17-én járőrszolgalatban voltak. Az előnyomuló román katonaság Bélmarkaszék mellett meglőtte, majd Bél mellett elfogta őket. 1919 április 19-én Bélmarkaszéken halálra kínozták és még élve eltemették őket.

Bodor József nyáradszeredai őrsbeli csendőr, mint Erdélyből menekült, a máriapócsi őrsön volt beosztva. Az előnyomuló románok elől a máriapócsi csendőrök 1919 április 24-én visszavonultak. Útközben Bodor csendőr azzal, hogy hazamegy Erdélybe, társaitól elvált és visszament Pócspetri felé. Előnyomuló román katonákkal találkozott, akik elfogták és agyonlőtték.

Mózer János dobozi őrsbeli csendőrt az oda bevonuló román katonaság 1919 április 25-én agyonlővette.

Bertalan Sándor vizsg. alőrmester, aki a dési szárny irodájába volt vezényelve, a vissza-

vonult szárny irodájával Kabán tartózkodott. Az oda 1919 április 26-án bevonuló román katonaság agyonlövötte.

Oláh János járásőrmester, gávai őrs- és járásparancsnok, **Gyermán Imre** és **Szanyi Károly** gávai őrsbeli próbacsendőrök a vörös és a román hadsereg között vívott harc közben, 1919 június 5-én polgári ruhában Gáván tartózkodtak. Látva, hogy a csendőrlaktanyát román katonák fosztogatják, odamentek, de elfogták és Nyíregyházán 1919 június 7-én mint vörös kémeket agyonlőtték őket.

A csehek áldozatai:

Juhász András 2. oszt. őrmester, velejtei őrsparancsnok, a Velejtére benyomuló csehekkel vívott harcban 1919 április 29-én elesett.

Merk Mihály 1 oszt. őrmester, tállyai őrsparancsnokot cseh katonák a községi fogdában 1919 május 28-án agyonverték.

Kiss Sándor alőrmester 1919 júniusban a csehekkel vívott harcban Zólyom környékén elesett.

Hatvannégy bajtárs!

Legyen áldott emléketek!

Portyázás.

A káromkodás ellen katolikus körökből újabb mozgalmat indítottak, de a jelek szerint azonosítják magukat a mozgalommal a többi egyházak is, ami egyébként természetes. A káromkodás ellen nem ez az első mozgalom. A valláserkölcsei nevelés állandóan küzd ellene, lelkészek és tanítók munkájának egyik alapja ez. Hogy időközönként mégis szükséges egy-egy nagyobbarányú hadjárat általános meghirdetése, az arra vall, hogy a mindennapok állandó küzdelme nem tud megbirkózni ezzel a csúnya népszokással, de hát csakugyan csupán népszokás ez? Nem egészen. Úgynevezett jólvasalt emberek is káromkodnak, néha csúnyábban a kocsisnál, mert a műveltség és trágárság keveréke durvább az egyszerű durvaságnál, amiből a kocsis káromkodása fakad.

De hát muszáj káromkodni? Anélkül nem mondhatja meg ki-ki a magáét magyarul? Olyan szegény lenne a nyelvünk, hogy a méltatlankodás és harag kifejezésére csak gyalázó szavaink lennének? Nem lehet

a haragot is elfogadható szavakba öltöztetni? Mindenki tudja, hogy lehet, de a káromkodónak nem az a célja, hogy az indulatait szavakban kifejezze, hanem kimondottan az, hogy gyalázkodjék, mert csak ez tudja kielégíteni és lecsillapítani a háborgó pocsolyát, amit egyébként léleknek nevezünk. Ezeket csak a trágár kifejezés csillapítja, mint ahogy az idült alkoholistát már csak a legvadabb spiritusz tudja berugatni. Ilyeneken már nem nagyon fog az erkölcsre, józálásra hivatkozás, ezeket a környezetnek kényszerítő módon el kell hallgattatnia, mikor káromkodásra nyílik a szájuk. Az őrsökön megvan erre a mód, csak élni kell vele.

Mások azért káromkodnak, mert azt hiszik, hogy ez a férfiassággal velejár. Nőiesnek és finomkodónak mondják azt, aki nem káromkodik. Ezen a téren egyébként is sok a félreértés, mert a férfiasságnak és durvaságnak nincs köze egymáshoz. Nem a nyers szavak teszik a férfit, hanem a tettek s láttuk eleget, hogy aki ma nagyhangú, holnap a megpróbáltatásban sehol sincs.

Amerikában annyi a pénz, hogy a gyermekeknek külön kis házacskákat építenek, három-négy szobával, fürdőszobával, konyhával. Van tehát a családnak háza és van külön a gyermekeknek, hogy kedvükre rendezkedjenek vagy rendetlenkedjenek benne. A világ többi részében örülnek az emberek, ha nem házat, hanem valamirevaló lakást biztosíthatnak maguknak s ha jól megmondoljuk a dolgot, ennél több nem is kell. Az emberiség sorsa éppen úgy, mint bármi másé a természetben, mindig a küzdelem volt. Sok küzdelemmel megszerezni azt, ami szükséges. Sőt, az ember küzdőképességének a frissen tartásához éppen az szükséges, hogy — a szükségesnél többje ne legyen. Ahol ez nem így van, ott mindig több kell s ez addig fokozódik, amíg egyszer nincs tovább, de a követelés, a bőség és kényelem megszokottsága megmarad és jön a visszahatás, a zavar, a történelem példái szerint rendszerint az összeomlás.

Amerika aránylag rövid idővel ezelőtt gazdag üres terület volt. Csupán az indiánokat kellett kiirtani és a bevándorlók előtt kitérült a bőség és vagyon mesebirodalma. Ez a mesekorszak Amerikában körülbelül most érte el azt a tetőfokát, ahonnan nincs tovább és most kell kiállania az első igazi erőpróbát is ennek a bőséghez szokott népnek. Az amerikai megszokta, hogy ha az inge elpiszkolódik, eldobja s vesz helyette újat az első üzletben. Az amerikai egy dollárt letesz az asztalra és már beülhet a saját gépkocsijába, a többi dollárokat majd kifizeti nagyapa koráig.

Azaz most már nem. Beszüntették a magángépkocsigyártást, sőt: kezdik kerülgetni a szükségleti cikkek adagolási örömeit, ami a szintén dúsgazdag, bőségben túlérett Angliában régi ismerős. Amerika eddig csak megkotorta a földet s dőlt az olaj, az arany, a búza, a vagyon, a dollár, a jólét. Amerikának eddig igazi háborúja nem volt s ami volt, abban sokszoros túlerőt kellett felhasználnia céljai eléréséhez. Néhány ezer indián kiirtása hosszú időbe, sok verejtékbe került s a körülötte kialakult hősi legendák nem az ottani fehér embert dicsérik, hanem az indiánt.

Amerika még nem tudja, mi az igazi küzdelem, az igazi nélkülözés, az igazi hősiesség. Amerika meg volt győződve arról, hogy dollárjaival és csatahajóival hetek alatt legázolja Japánt, most azután nagy odaát a csodálkozás és megdöbbenés. Amerika megcsinálta magának a